

ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ ЧЛАНАК

МЕЂУНАРОДНИ ТРГОВАЧКИ ТЕРМИНИ:  
*INCOTERMS 2020*Петра Медаковић<sup>1</sup>*Адвокатска фирма Сајић о.д. Бања Лука*Зоран Вујичић<sup>2</sup>*Комерцијална банка а.д. Бања Лука*

*Апстракт: Међународни трговачки термини или INCOTERMS правила су стандардизовани термини који дефинишу одговорности купца и продавца приликом испоруке робе на основу купопродајних уговора, односно, утврђују како се цијена и ризици распоређују међу уговорним странама, те се као такви редовно уврштавају у купопродајне уговоре широм свијета. INCOTERMS правила спадају у један од најзначајнијих међународних инструмената у том контексту, будући да се питања прелаза ризика и сношења трошкова регулишу потпуно независно од сложених правних питања као што су испорука робе или пренос својине. Донесена су од стране Међународне трговачке коморе у Паризу, те су предметом редовног ажурирања и усклађивања тренутним потребама привреде, од чега је посљедње издање правила INCOTERMS 2020. Према релевантним процјенама, данас се користе у преко 90% свих уговора о међународној купопродаји робе у свијету, у чему се огледа њихов велики практични значај.*

*Кључне ријечи: INCOTERMS 2020, међународни трговачки термини, уговор о међународној купопродаји, прелаз ризика и трошкова*

## УВОД

Међународна размјена роба и услуга је по самој природи дистанционог карактера, што има за посљедицу да роби која је предмет међународне купопродаје пријете бројни ризици случајне пропасти или оштећења

1 Мастер правник из области Међународног пословног права, запослена у Адвокатској фирми Сајић о.д. Бања Лука, контакт: +387-65/988-957, мејл: petra.m.369@gmail.com.

2 Мастер правник из области Грађанског права, запослен у Комерцијалној банци а.д. Бања Лука, контакт: +387-65/637-840, мејл: zoran.vujicic@kombank-bl.com.

за вријеме транзита од складишта продавца до крајњег одредишта купца. Наведене ризике може сносити или продавац или купац, а у интересу сваке од уговорних страна је да зна која од њих сноси ризик у којем моменту. Примјера ради, ако је ризик прешао с продавца на купца, купац ће морати платити цијену, чак и ако се роба у транзиту изгуби или оштети.

Надаље, уговорне стране су такође заинтересоване која ће од њих сносити које трошкове (нпр. трошкове транспорта, паковања, утовара или истовара, трошкове контроле и сл.), а моменат прелаза трошкова са продавца на купца се у правилу везује за моменат прелаза ризика.

Стога, предметно питање има велики практични значај и представља предмет интереса за обе уговорне стране, те оне најчешће уговарају ко ће и од ког тренутка сносити које трошкове, као и штетне посљедице случајне пропасти или оштећења ствари. Чест случај у међународној трговини је коришћење стандардизованих скраћеница за означавање обавеза купца и продавца типичних за извоз и увоз.<sup>3</sup>

У том смислу, Међународни трговачки термини или клаузуле, познатији као INCOTERMS термини /правила /паритети /клаузуле, спадају у један од најзначајнијих и најчешће коришћених међународних инструмената за регулисање предметног питања.<sup>4</sup> INCOTERMS правила су резултат рада Међународне трговинске коморе у Паризу<sup>5</sup>, те су предметом редовног ажурирања и усклађивања тренутним потребама привреде, од чега посљедње издање правила датира из 2020. године. Према процјенама МТК у Паризу, INCOTERMS правила се данас користе у преко 90% свих уговора о међународној купопродаји робе у свијету.

## 1. ПОЈАМ, ЦИЉ И ЗНАЧАЈ INCOTERMS ПРАВИЛА

Ријеч „INCOTERMS“ представља акроним синтагме на енглеском језику: *International (In), commercial (co), terms (terms)*, односно пуног назива *International rules for the interpretation of trade terms*, што у дословном преводу значи Међународна правила за тумачење трговачких термина. Данас је ријеч „INCOTERMS“ регистровани жиг МТК у Паризу. У склопу самих

3 Burghard Piltz, „INCOTERMS and the UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods“, CISG ONLINE 20 YEARS CONFERENCE, (2000), <http://www.20jahre.cisg-library.org/piltz1.html>, (31.07.2021.)

4 Burghard Piltz, „INCOTERMS® 2020“, *Ревизија Копаоничке школе природног права* Вол 1. бр. 1/2020, (2020), [https://webinar.kuehne-agel.com/fileadmin/user\\_upload/KN\\_Webinars/Documents/WebinarIncoterms2020.pdf](https://webinar.kuehne-agel.com/fileadmin/user_upload/KN_Webinars/Documents/WebinarIncoterms2020.pdf), (08.08.2021.).

5 Међународна трговинска комора у Паризу (МТК) основана је 1919. године, и водећа је свјетска пословна организација и лидер у изради стандарда, правила и референтних смјерница за међународну трговину.

правила можемо наћи дефиницију да су INCOTERMS-и стандардизовани трговачки термини који дефинишу одговорности купца и продавца приликом испоруке робе на основу купопродајних уговора, односно, утврђују како се цијена и ризици распоређују међу уговорним странама, те се као такви редовно уврштавају у купопродајне уговоре широм свијета.<sup>6</sup>

Што се тиче садржине, INCOTERMS правила описују: а) Обавезе-која од уговорних страна је обавезна да нешто учини (нпр. ко организује превоз или осигурање робе, или прибавља отпремну документацију и извозне или увозне дозволе); б) Ризик -гдје и када продавац „испоручује” робу, односно гдје ризик прелази с продавца на купца; и в) Трошкове-која страна је одговорна за које трошкове (нпр. трошкове транспорта, паковања, утовара или истовара, трошкове контроле и сл.). С друге стране, важно је истаћи да се INCOTERMS правила не баве преносом својине или носиоцем права/ својине над продатом робом. Суштински, INCOTERMS правила сама по себи нису продајни уговор, као ни замјена за продајни уговор, већ постају дио тог уговора када се укључе у већ постојећи уговор.<sup>7</sup>

Циљ INCOTERMS-а јесте да продавцима (извозницима) и купцима (увозницима) у тренутку склапања уговора о купопродаји обезбиједи примјерено регулисање правних и економских односа у вези с испоруком робе, трошковима испоруке и прелазом ризика за случајну пропаст или оштећење ствари, и то независно од сложених правних питања као што је пренос својине, а све како би се спријечила различита тумачења уговорних одредби током настанка њихових обавеза, права и одговорности.<sup>8</sup>

6 *INCOTERMS 2020 by the ICC - Правила МТК за коришћење термина у унутрашњој и међународној трговини*, Спољнотрговинска комора БиХ, Сарајево, 2020, полеђина.

7 INCOTERMS правила се не баве питањима: да ли постоји продајни уговор; спецификацијама продате робе; временом, мјестом, начином или валутом плаћања цијене; правним љековима у случају кршења продајног уговора; већином посљедица кашњења и другим одступањима у извршењу уговорних обавеза; дејством санкција; увођењем царина; извозним или увозним забранама; вишом силом или непогодама; правима интелектуалне својине; методом, мјесном надлежношћу или законом за рјешавање спорова у случају таквих кршења. *Ibid*, 2-3.

8 Уговорне стране често не познају различиту трговачку праксу у појединим државама, што може довести до потешкоћа у виду неспоразума и спорова, а тиме и губитка новца и времена. Неки аутори разликују 3 категорије потешкоћа: а) неизвјесност у погледу мјеродавног националног права; б) тешкоће због неодговарајућих информација и ц) разлике у тумачењу термина. Вид. више: Дионис Јурић, Јелена Михаић, „Прелаз ризика са продавца на купца код уговора о међународној купопродаји с освртом на Incoterms 2010“, *Зборник Правног факултета Свеучилишта у Ријеци*, бр. 1/2012 (Ријека: Правни факултет Свеучилишта у Ријеци, 2012), <https://hrcak.srce.hr/file/130537>, (15.07.2021), 357.

## 2. ПРАВНА ПРИРОДА И ДОМАШАЈ ПРИМЈЕНЕ INCOTERMS ПРАВИЛА

Иако су INCOTERMS правила у употреби деценијама, још увијек не постоји општеприхваћени правни став о њиховој правној природи или основу за њихову примјену, а разлике у схватањима у том смислу варирају од тога да се ради о кодификацији обичајног права, објективним правилима тумачења, стандардним условима пословања, па све до тога да је реч о „меком праву“ (енг. *soft law*) или *lex mercatoria*.<sup>9</sup> За потребе сагледавања комплексне природе INCOTERMS правила биће потребно осврнути се и на поједине одредбе Бечке конвенције<sup>10</sup> и сагледати их у садејству са INCOTERMS правилима.<sup>11</sup>

INCOTERMS правила у најопштијем смислу функционишу као стандардни уговорни услови о којима се стране морају сагласити.<sup>12</sup> Правила постају саставни дио уговора када се уговорне стране добровољно позову на њих, тј. уврсте их у свој уговор. Ако уговорне стране желе неком термином дати другачије значење, то морају посебно уговорити.<sup>13</sup> Дакле, овдје се ради о јасно израженој вољи уговорних страна да примијене INCOTERMS правила. Посматрано са аспекта примјене одредаба Бечке конвенције, изричито уговарање INCOTERMS-а имаоснов у члану 6. Конвенције којим је прокламовано начело аутономије воље.<sup>14</sup>

9 Примјера ради, Вукадиновић наводи да INCOTERMS правила према доносиоцу (међ. удружење трговаца, као недржавно и невладино тијело) и начину доношења спадају у аутономне изворе међ. пословног права или „меко право“. Радован Вукадиновић, *Међународно пословно право - општи и посебни део, друго издање* (Крагујевац: Удружење за европско право, Центар за право ЕУ, 2012), 581.

10 Конвенција УН-а о уговорима о међународној продаји робе из 1980. године.

11 Чест је случај интеракције INCOTERMS-а са одредбама Конвенције у појединим међународним купопродајама, што је последица широке примјене Бечке конвенције на међународном нивоу.

12 Juana Coetzee, „INCOTERMS 2010: Codified mercantile custom or standard contract terms?“, *STEL Law Review* no. 1 (2012): 565, [https://scholar.sun.ac.za/bitstream/handle/10019.1/81558/Coetzee\\_Codified\\_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://scholar.sun.ac.za/bitstream/handle/10019.1/81558/Coetzee_Codified_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y), (31.07.2021). Другачије сматра Рамберг (Ramberg) који наводи да је „Уобичајен неспоразум да INCOTERMS не представљају ништа више од стандардизованих уговорних термина који се могу ревидирати у било ком тренутку.“ Међутим, ипак закључује да „(иако) INCOTERMS и даље одражавају обичаје трговине, у неким аспектима не представљају ништа више од стандардне форме уговора“. Jan Ramberg, „Incoterms 2010“, *Penn State International Law Review Vol. 29 No. 3, (2011): 415-423*, <http://elibrary.law.psu.edu/psilr/vol29/iss3/3> (31.07.2021)

13 Вилим Горенц, *Трговачко право друштвава, 2. измијењено и допуњено издање* (Загреб: Школска књига, 1996), 17-20.

14 Чл. 6 Конвенције: „Стране могу искључити примјену ове Конвенције или, под резервом одредаба чл. 12, одступити од било које од њених одредаба или изменити њихово дејство.“ Тамо гдје постоји изричит споразум о примјени INCOTERMS-а, они ће имати предност над одредбама Конвенције о испоруци и прелазу ризика (с тим да се у неким случајевима у судској пракси ипак давала предност одредбама Конвенције о испоруци, нарочито кад се ради о килаузулама из „F“ или „C“ групе). Вид. Juana Coetzee, „The Interplay between INCOTERMS and the CISG“, *Journal of Law*

Међутим, чак иако се стране нису изричито у уговору позвале на примјену INCOTERMS-а, они се ипак могу сматрати уговоренима на основу прећутног/ имплицитног споразума уговорних страна. Примјера ради, ово ће бити случај у ситуацијама када уговорне стране имају дугогодишњи пословни однос у току којег су редовно уговарале INCOTERMS термине, да би у некој каснијој трансакцији пропустиле да се на њих изричито позову, када ће ипак сматрати да су они дијелом прећутног споразума уговорних страна.<sup>15</sup>

Дакле, у описаном случају, INCOTERMS-и се примјењују као трговински обичај који су уговорне стране (имплицитно) прихватиле на основу успостављене праксе међу њима. Имплицитна примјена INCOTERMS-а на основу прећутног споразума уговорних страна налази свој основ у члану 9(1) Бечке конвенције.<sup>16</sup>

У теорији је спорно питање да ли INCOTERMS правила могу имати дејство независно од страначког споразума, односно као аутономни извор права.<sup>17</sup> Овдје је ријеч о примјени INCOTERMS-а на основу чл. 9 (2) Бечке конвенције<sup>18</sup>, као широко примјењиваних међународних трговинских обичаја са којима су уговорне стране биле упознате или су морале бити упознате.<sup>19</sup> Дакле, ради се о дејству изван изричите или прећутне воље уговорних страна, у којем контексту неки аутори описују INCOTERMS-е као

---

*and Commerce*, Vol. 32 NO. 1, (2013): 6, 1, 2013, [https://www.researchgate.net/publication/304469871\\_The\\_Interplay\\_Between\\_IncotermR\\_and\\_the\\_CISG](https://www.researchgate.net/publication/304469871_The_Interplay_Between_IncotermR_and_the_CISG) (02.08.2021.)

15 Juana Coetzee, „INCOTERMS and the Lex Mercatoria“, *Cadernos da Escola de Direito e Relações Internacionais da UniBrasil*, n. 12 (2010), 79, <https://www.lawinsider.com/contracts/hFVKKrGW043>, (02.08.2021.)

16 Чл. 9 (1) Конвенције: „Стране су везане обичајима с којима су се сложиле те праксом успостављеном међу њима.“

17 Вид. више Juana Coetzee, „INCOTERMS as a form of standardisation in international sales law: an analysis of the interplay between mercantile custom and substantive sales law with specific reference to the passing of risk“ (PhD diss., University of Stellenbosch, 2010), 298. <https://core.ac.uk/download/pdf/37325059.pdf>, (15.07.2021.)

18 Чл. 9 (2) Конвенције: „Ако није другачије договорено, сматра се да су стране прешутно подвргле свој уговор или његово склапање обичају који им је био познат или морао бити познат, те који је широко познат у међ. трговини и редовно га поштују уговорне стране у уговорима исте врсте у тој струци.“

19 Да би обичај добио нормативну функцију, тј. снагу аутономног извора права, потребно је да буду испуњени одређени строги критеријуми (мора бити уједначен у садржини, понашању или примјени; мора бити често у употреби у пракси; и мора бити општепознат као такав). Coetzee „INCOTERMS as a form of standardisation in international sales law: an analysis of the interplay between mercantile custom and substantive sales law with specific reference to the passing of risk“, 298. Слично о обичајима и Рикодо (*Ricodéau*) који наводи да обичај мора бити „(пра)стар, константан и општепознат“ (енг. *ancient, constant, well known*), према Serge Lazareff, *The Role of Trade Usages in ICC Arbitration*“, (Paris: Liber Amicorum, Editions A. Pedone, 2011), 249, [http://www.erdem-erdem.av.tr/Sites/1/upload/files/Serge\\_Lazareff\\_Armagan-38.pdf](http://www.erdem-erdem.av.tr/Sites/1/upload/files/Serge_Lazareff_Armagan-38.pdf), (25.07.2021)

„инструменте сличне закону“ или „кодификоване трговинске обичаје“.<sup>20</sup> Ово је комплексно и контроверзно стајалиште чије присталице сматрају да чл. 9 (2) Бечке конвенције даје INCOTERMS правилима „нормативну вредност“.<sup>21</sup>

Такође, судови су често користили INCOTERMS-е као помоћ при тумачењу потенцијалне намјере или воље уговорних страна чак и онда када она није изражена ни експлицитно ни имплицитно, сматрајући INCOTERMS-е правилима тумачења, тј. помоћним извором права.<sup>22</sup>

Дакле, INCOTERMS правила као кодификација међународних трговинских обичаја, схваћена у смислу чл. 9 (2) Конвенције, могу бити аутоматски примјенљива, односно могу имати својство аутономног извора права.<sup>23</sup> Ово стајалиште је потврђено бројном судском праксом из области примјене Бечке конвенције.<sup>24</sup>

20 Coetzee, „INCOTERMS 2010: Codified mercantile custom or standard contract terms?“, 572.

21 Значајна је судска пракса која сматра да INCOTERMS правила испуњавају критеријуме из чл. 9 (2) Конвенције, те их примјењује и без изричите или имплицитне воље уговорних страна, док с друге стране постоје и мишљења да INCOTERMS правила не испуњавају услов широке употребе и општепознатости у свим гранама трговине, што је нарочито тачно код мање познатих клаузула новијег датума. Coetzee, „INCOTERMS 2010: Codified mercantile custom or standard contract terms?“, 575-577; Coetzee, „INCOTERMS and the Lex Mercatoria“, 80-82.

22 Zoi Valiotti, „Passing of risk in international sale contracts: A comparative examination of the rules on risk under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (Vienna: 1980) and INCOTERMS 2000“, *Nordic Journal of Commercial Law*, no. 2, (2004), 7, <https://journals.aau.dk/index.php/NJCL/article/view/3053>, (12.07.2021)

23 Coetzee „INCOTERMS as a form of standardisation in international sales law: an analysis of the interplay between mercantile custom and substantive sales law with specific reference to the passing of risk“, 300; Coetzee, „INCOTERMS and the Lex Mercatoria“, 80. Другачије сматрају Јурић, Михић: „Из садржаја INCOTERMS термина може се закључити да преферирају примјену својих термина у складу с контрактуалистичком теоријом“, 357.

24 Окружни суд у New York-у је 2002. године закључио да INCOTERMS правила представљају „обичај“ у смислу члана 9 (2) Конвенције, чиме се сматрају укљученим у Конвенцију по том основу. Овај случај се бавио купопродајним уговором по CIF клаузули између њемачког продавца и америчког купца, чији је предмет била куповина мобилног система за снимање магнетном резонанцом, који је оштећен у транзиту. Суд је примјетио да „циљ INCOTERMS-а, који се сматрају међународним трговачким терминима, јесте да обезбиједи скуп међународних правила за тумачење најчешће коришћених трговачких термина у спољној трговини“, и да се „ови термини користе за алокацију трошкова превоза и осигурања те означавају тренутак у којем ризик од случајне пропасти или оштећења прелази на купца.“ Суд је стога закључио да се у складу са чланом 9 (2) Конвенције термин CIF треба тумачити у односу на INCOTERMS 1990. Резултат је био да је ризик прешао када је роба је прешла бродску ограду у луци отпреме (*Case: St Paul Guardian Insurance v Neuromed Medical Systems*). Сличну одлуку донио је Апелациони суд САД-а 2003. године одлучујући о случају који се бавио продајом безоловног бензина из Тексаса у Еквадор по клаузули CFR, закључивши да „Конвенција обухваћа INCOTERMS-е кроз члан 9 (2)“. Суд је навео да „иако употреба INCOTERMS-а није глобална, чињеница да су добро познати у међународној трговини значи да су уграђени у Конвенцију путем чл. 9 (2)«. Такође, суд у Текасу је у једној пресуди навео да су INCOTERMS правила „доминантни извор дефиниција за трговинске услове испоруке које користе стране у међународним купопродајним уговорима“ (*Case: BP Oil International v Empresa Estatal Petroleos De Ecuador*). Вид. Coetzee, „INCOTERMS as a form of standardisation in international



Због чињенице да данас бројни примјери из судске праксе, као и бројни теоретичари, сматрају да су INCOTERMS-и постали обичаји у међународној трговини у смислу чл. 9 (2) Бечке конвенције, слиједи да се они могу сматрати допуном правила Конвенције<sup>25</sup>. Ипак, и поред великог броја судова који су сматрали да се INCOTERMS правила могу аутоматски примијенити као међународни трговински обичај, то и даље остаје контроверзно питање, а посебно у контексту мање познатих или новијих клаузула.

У том контексту ваља примјетити да наведено питање не би било спорно да су INCOTERMS правила уврштена у текст Бечке конвенције, чиме би њихов карактер као обавезујућег извора права био неспоран. Међутим, иако је при усвајању Конвенције било таквих приједлога, преовладало је стајалиште да су термини ипак подложни честим промјенама и да се могу брже мијењати и прилагођавати актуелним потребама ако нису саставни дио Конвенције.<sup>26</sup> У сваком случају, што се чешће INCOTERMS правила користе у одређеној врсти трговине или региону, већа је могућност да их се поштује као обавезујући трговачки обичај или праксу, чак и ако уговорне стране о њима немају никаквог сазнања.<sup>27</sup>

*Suma summarum*, може се закључити да постоје три ситуације када говоримо о домашају INCOTERMS правила са аспекта воље и намјере уговорних страна да их применију: а) уговорне стране су изричито уговориле њихову примјену, б) уговорне стране су имплицитно уговориле њихову примјену, в) уговорне стране нису уговориле њихову примјену, али су са њима биле упознате, или су морале бити упознате. У зависности од тога која варијанта је у питању, варира и правна природа INCOTERMS правила, и то од стандардних уговорних клаузула, преко правила тумачења, па све до кодификованих међународних обичаја као аутономних извора права. Иако је ова трећа варијанта спорна у теорији, сматрамо да је свакако одржива у појединачним случајевима када су предмет уговора општепознате клаузуле ранијег датума, док у осталим ситуацијама остаје предмет оцјене у зависности од конкретне ситуације.<sup>28</sup>

---

sales law: an analysis of the interplay between mercantile custom and substantive sales law with specific reference to the passing of risk“, 300-301.

25 CISG-AC Opinion no 5, The buyer's right to avoid the contract in case of non-conforming goods or documents, Badenweiler (Germany). Rapporteur: Professor Dr. Ingeborg Schwenzer, LL.M., Professor of Private Law, (University of Basel, 2005), [http://www.cisg-online.ch/\\_temp/CISG-AC\\_Op\\_no\\_5.pdf](http://www.cisg-online.ch/_temp/CISG-AC_Op_no_5.pdf), (15.07.2021.) 14.

26 Вид. Јурић, Михаић, „Прелаз ризика са продаваатеља на купца код уговора о међународној купопродаји с освртом на Incoterms 2010“, 378.

27 Coetzee, „INCOTERMS 2010: Codified mercantile custom or standard contract terms?“, 580.

28 Упркос опречним ставовима, већина теоретичара је сагласна око тога да се клаузуле ранијег датума, као што су FOB и CIF, могу сматрати обичајима у смислу чл. 9 (2) Конвенције, будући да

### 3. ХРОНОЛОГИЈА РАЗВОЈА *INCOTERMS* ПРАВИЛА

МТК у Паризу је 20-их година прошлог вијека започела истраживање разумијевања трговинских термина у појединим државама, на основу којег се испоставило да постоје бројне разлике у тумачењу трговинских термина од државе до државе.<sup>29</sup> Узимајући у обзир резултате спроведеног истраживања, те водећи се циљем олакшавања међународног трговања, МТК започиње рад на стандардизовању тумачења и садржаја трговачких термина, што је резултовало доношењем прве едиције *INCOTERMS*-а из 1936. године<sup>30</sup>, који ће до данас бити ревидирани још 8 пута.<sup>31</sup>

Даљи развој *INCOTERMS*-а десио се након Другог свјетског рата, када је 1953. године објављена прва ревизија оригиналних *INCOTERMS*-а, којом су уведени нови термини намијењени за копнени превоз.<sup>32</sup>

Сљедећом ревизијом *INCOTERMS*-а из 1967. Године уводе се два нова термина: *DAF* – „испоручено граница“ и *DDP* – „испоручено оцарињено“.<sup>33</sup>

Напредак у ваздушном саобраћају у виду повећане употребе средстава ваздушног транспорта дао је повода за наредну ревизију *INCOTERMS*-а из 1976. године, којом се уводи нови термин „*FOB* Аеродром“.<sup>34</sup>

---

су нашироко познате и примјењиване, те се може сматрати да су стекле статус аутономног извора права. *Ibid.*, 575-577; Coetzee, „*INCOTERMS and the Lex Mercatoria*“, 80-82.

29 МТК је током 20-их година 20. века објавила двије студије о разликама у интерпретацији трговачких термина у различитим државама. Резултати првог истраживања које је било ограничено на 13 земаља, објављени су 1923, док је у другом истраживању из 1928. обухваћено више од 30 земаља. Вид. више: Патрик Пехар, „Преглед развоја *INCOTERMS*-а“ (*дипломски рад*, Факултет прометних знаности Свеучилишта у Загребу, 2015), 6, <https://repozitorij.fpz.unizg.hr/islandora/object/fpz:241>, (31.07.2021)

30 Прва верзија *INCOTERMS*-а дефинисала је трговачке термине који запревоз робе морем, те је установила: *FAS*, *FOB*, *C&F* (касније преименован у *CFR*), *CIF*, *Ex Ship* и *Ex Quay* (касније преименовани у *DES* и *DEQ*). Вид. више: Jan Ramberg, „*INCOTERMS 2000- The necessary link between contracts of sale and contracts of carriage*“ у *Зборнику Правног Факултета у Загребу, вол. 58, бр. 1-2* (2008), 36, <https://hrcak.srce.hr/file/32031>, (31.07.2021)

31 Ревизије *Incoterms* правила: 1953., 1967., 1976., 1980., 1990., 2000., 2010., 2020., године. Вид. Coetzee „*INCOTERMS 2010: Codified mercantile custom or standard contract terms?*“, 564.

32 Уведени су термини: *FOR-FOT* („Франко воз- Франко камион“, енг. „*Free On Rail – Free on Truck*“ те *DCP* („Испоручено плаћено“, енг. „*Delivered Costs Paid*“, сада *CPT*) као еквивалент за *CFR*. Вид. Ramberg „*INCOTERMS 2000- The necessary link between contracts of sale and contracts of carriage*“, 36.-37

33 *Ibid.*, 37.

34 Нови термин је имао за циљ да уклони потенцијалне заблуде означавајући „пловило“ које се користи у ваздушном саобраћају. Тако код превоза робе бродом, *FOB* термин треба тумачити тако да се као тачка прелаза ризика узима тачка гдје роба прелази ограду брода. Ово није практично у случају превоза робе ваздухопловом, па је као тачка прелаза ризика одређена тачка предаје робе ваздухопловном превознику. Овај термин је задржан и у наредној верзији *INCOTERMS*-а из 1980. године. *Ibid.*



Са порастом контејнерског транспорта, тј. превоза робе у контејнерима, јавила се потреба за новом ревизијом INCOTERMS-а из 1980. године<sup>35</sup>, којом се уводи нови термин FRC – „Франко превозник“ (енг. *Free Carrier*)<sup>36</sup>.

Петим издањем INCOTERMS-а из 1990. године спроведена је потпуна ревизија INCOTERMS термина, те је поједностављена и ојачана улога термина „Франко превозник“ (енг. *Free Carrier*, за који је уведена и нова скраћеница - FCA умјесто FRC), и то брисањем правила за одређене врсте превоза<sup>37</sup> будући да је умјесто њих било довољно користити термин „франко превозник“ који је прилагођен свим врстама превоза без обзира на врсту превозних средстава. Остале измјене тичу се појачане употребе електронских порука, односно размене електронских података и информација (енгл. *Electronic Data Interchange*) у вањској трговини.<sup>38</sup>

Сљедећа ревизија INCOTERMS-а датира из 2000. године, тачно десет година од претходне верзије, што ће бити случај и са свим наредним до сада издатим ревизијама, чиме је фактички установљена пракса ревидирања на сваких 10 година.<sup>39</sup> У овој ревизији поједностављена су рјешења која се тичу обавезе царинења робе, тако да у начелу код извоза робе продавац обавља царинске формалности, а код увоза робе те формалности обавља

35 Пораст превоза робе у контејнерима значи је да поморски превозник није робу преузимао на броду, већ на копну, обично у тзв. контејнерским двориштима или терминалима. Јасно да је код оваквог транспорта било неприкладно да тачка прелаза ризика буде моменат приспјећа робе на брод. Умјесто тога, као релевантна тачка (као и код ФОБ аеродрома), одређено је мјесто предаје робе поморском превознику-који не преузима робу уз бок брода, већ на некој тачки преузимања на обали, обично на контејнерским терминалима. *Ibid.*

36 Оцем правила *Free Carrier*, које је једно од најважнијих правила INCOTERMS-а, сматра се Jan Ramberg, предсједавајући радним групама за INCOTERMS 1990. и 2000. године, а који је иначе на међународном плану био познат као „Mr. Incoterms“. Наведено на интернет страници: <https://icc.se/kalendarium/lansering-av-incoterms-2020>, (01.08.2021)

37 Брисани су термини за превоз робе ваздушним и жељезничким транспортом, и то: FOR; *Free on Rail*, FOT; *Free on Truck*, као и FOB *Airport*; *Free on Board Airport*. Извор: званични сајт МТК, *Incoterms rules history*, Наведено на интернет страници: <https://iccwbo.org/resources-for-business/incoterms-rules/incoterms-rules-history/> (31.07.2021)

38 У погледу обавезе продавца да прибави доказ о испоруци и превознедокументе, INCOTERMS 1990 одређује да у случају када продавац и купац комуницирају електронским путем, наведени документи могу бити замијењени одговарајућом размјеном електронских података (енгл. *EDI message*). Вид. Ramberg „INCOTERMS 2000- The necessary link between contracts of sale and contracts of carriage“, 40.

39 Будући да МТК већ традиционално од 1990. године једном у десет година врши ревизију правила, цијенивши да је овај интервал адекватан да се процијени какве су се то промјене одвиле у трговини, може се очекивати да ће сљедећа ревизија бити извршена 2030. године. Вид. Вера Караћ, „Осигурање робе у превозу према INCOTERMS 2020“, „ПиП“ Бр2 (2021), 179, [http://pravnicuiprivredi.org.rs/images/casopis\\_2021/2\\_2021/06%20Vera%20Karac.pdf](http://pravnicuiprivredi.org.rs/images/casopis_2021/2_2021/06%20Vera%20Karac.pdf), (26.07.2021)

купац (са изузетком код термина EXW и DDP), а све са циљем усклађивања са начином на који царински органирјешавају наведена питања.<sup>40</sup>

Претпоследња ревизија INCOTERMS-а из 2010. године се у значајној мјери разликује од раније верзије. Најочигледнија измјена била је смањење броја термина на 11 термина, тј. за два мање у односу на претходну верзију, што јепосљедица консолидовања термина из „Д“ групе.<sup>41</sup>

Друга новина била је сврставање термина у две групе у зависности од тога у којим врстама превоза се примијењују.<sup>42</sup> Овом верзијом је такође изричито предвиђено да се термини примијењују и у унутрашњој и у међународној трговини<sup>43</sup> а остале модификације су укључивале: детаљно уређивање подјеле трошкова код DAT и DAP термина<sup>44</sup>, промјену тачке прелаза ризика код FOB термина уз додатна одређења у вези примјене термина за превоз робе морем и унутрашњим водама<sup>45</sup>, повећање обавезе купца и продавца да сарађују на размјени информација<sup>46</sup>, као и измјене ради прилагођавања све учесталијој „ланчаној продаји“ (енг. *string sale*, када роба која се налази у превозу буде продана неколико пута)<sup>47</sup>.

40 Ramberg „INCOTERMS 2000- The necessary link between contracts of sale and contracts of carriage“, 40-41.

41 Уведена су два нова термина, и то: DAT (Испоручено на терминалу) –умјесто термина DEQ (Испоручено на доку), и DAP (Испоручено у мјесту) –умјесто термина: DAF (Испоручено на граници), DES (Испоручено бродом) и DDU (Испоручено, неопаришено). Вид. Јурић, Мићић, „Прелаз ризика са продавца на купца код уговора о међународној купопродаји с освртом на Incoterms 2010“, 360.

42 У првој групи сврстана су правила која се примјењују у свим врстама превоза и у мултимодалном превозу (EXW, FCA, CPT, CIP, DAT, DAP, DDP), док су у другој групи правила која се могу примјењивати само за превоз морем и унутрашњим водама (FAS, FOB, CFR, CIF). *Ibid.*

43 Ранија правила су била намијењена за уговоре код којих роба прелази државну границу, док су нова прилагођена и за уговоре о продаји у унутрашњем промету. Вукадиновић, *Међународно пословно право - општи и посебни део, друго издање*, 583.

44 Код DAT термина продавац сноси све ризике до момента испоруке робе, тј. истовара робе с возила и стављања робе на располагање купцу на уговореном терминалу у земљи одредишта, што обухваћа и транзитни превоз кроз треће земље. Код DAP термина за разлику од DAT термина, истовар робе с пристиглог возила у мјесту одредишта је обавеза купца. Код оба термина продавац склапа уговор о превозу те обавља извозне формалности и плаћа трошкове извоза, док је обављање увозних формалности и плаћање трошкова увоза обавеза купца. Вид. Јурић, Мићић, „Прелаз ризика са продавца на купца код уговора о међународној купопродаји с освртом на Incoterms 2010“, 361-362.

45 Као тачка прелаза ризика напуштен је појам „ограда брода“ (енгл. *ship's rail*), и замијењен појмом „на палубу брода“ (енгл. *on board the vessel*), и то када је укрцана цјелокупна пошиљка, што значи да ако је пошиљка дјеломично укрцана на брод, а брод потоне, ризик није прешао на купца. *Ibid.*, 362.

46 У термине су унесене одредбе које се тичу обавезног давања потребних података у вези са сигурносним провјерама робе која се превози, у коју сврху увозници и извозници имају обавезу сарадње и давања информација о роби унапријед, те у одређеним случајевима морају допустити преглед робе. Због даљег јачања електронске комуникације правилима је предвиђено да продавац и купац могу своју обавезу прибављања документације испунити електронским путем, ако су се тако споразумјели или је то уобичајено, чиме су исправе у електронском облику изједначене с папирнатим исправама, а електронски поступци уведени као стандардни начин комуникације. *Ibid.*, 361-362.

47 У таквим ситуацијама продавци у средини ланца не одашиљају робу, будући да се сматра да је робу одаслао продавац на почетку ланца, због чега су продавци у средини ланца обавезни да пазе-

## 4. INCOTERMS 2020

### 4.1 Опште карактеристике и новине

INCOTERMS 2020 су објављени на јесен 2019. године, а ступили су на снагу 01.01.2020. године.<sup>48</sup> INCOTERMS 2020 представљају адаптацију претходне верзије правила, односно њено реструктурирање, допуњавање и рационализацију, уз формулисање многих од клаузула јасније него раније, чиме је нова верзија усклађенија тренутним кретањима и потребама пословне праксе. Стога, INCOTERMS 2020 нису револуција, већ еволуција претходних правила, са примарним циљем да се рад са INCOTERMS-има учини лакшим и приступачнијим практичарима.<sup>49</sup>

INCOTERMS 2020 преузима карактеристике класификације правила из претходне верзије, тако да имамо подјелу правила у зависности од врсте превоза у којима се примијењују, и то на две основне групе: а) правила која се примијењују у свим врстама превоза и у мултимодалном превозу (EXW, FCA, CPT, CIP, DAP, DPU и DDP), б) правила за превоз морем и унутрашњим водама (FAS, FOB, CFR и CIF)<sup>50</sup>.

Према критеријуму степена одговорности за транспорт робе, ризике и трошкове, клаузуле такође можемо подијелити на четири групе, од којих је свака група означена другачијим првим словом назива термина на енглеском језику, па тако имамо клаузуле „Е“ групе (EXW), „Ф“ групе (FCA, FAS и FOB), „Ц“ групе (CFR, CIF, CPT и CIP) и „Д“ групе (DAP, DPU и DDP), организоване тако да се дужности продавца постепено повећавају од „Е“ - која подразумева минималну одговорност продавца да стави робу на располагање купцу, према „Ф“, „Ц“ и „Д“ групи у којој коначно продавац сноси све трошкове и ризике док роба не стигне на одредиште. Са друге

---

на робу у току превоза. *Ibid.*, 362.

48 INCOTERMS 2020 су резултат неколико година припрема, међународних конференција у Пекингу и Лондону и евалуације више од 3.000 коментара из трговачке праксе. Вид. Piltz, „INCOTERMS® 2020“, 9.

49 У том смислу МТК је израдила и учинила доступном апликацију која садржи дијаграме клаузула узодатне информације. Апликација се може бесплатно преузети у Трговини апликацијама (*App Store* за IOS или *Play Store* за Android оперативни систем) под називом “Incoterms 2020”.

50 Циљ подјеле је спречавање коришћења клаузула дизајнираних за превоз морем и унутрашњим водама да се користе у другим видовима транспорта, будући да те клаузуле претпостављају да је и мјесто испоруке и одредиште лука и не би требало да се користе ако продавац испоручује робу у контејнеру. Вид. Piltz, „INCOTERMS® 2020“, 10. Иначе, један од најчешћих проблема у кориштењу INCOTERMS правила јесте избор погрешног правила за конкретни тип уговора. *INCOTERMS 2020*..

стране, са повећањем одговорности продавца, паралелно се смањују одговорности купца.<sup>51</sup>

У новој верзији су постојећи термини и скраћенице у суштини настављени, са новином у виду клаузуле DPU („Испоручено у мјесту истоварено“, енг. *Delivered at Place Unloaded*) која је замијенила клаузулу DAT из претходне верзије („Испоручено на терминалу“, енг. *Delivered at Terminal*), а која је пак прије тога замијенила клаузулу DEQ („Испоручено на доку“, енг. *Delivered Ex Quay*) из верзије INCOTERMS 2000.<sup>52</sup>

Као и раније, и најновија верзија садржи правила тумачења обавеза продавца (A1 - A10) и купца (B1 - B10) повезаних са одговарајућом клаузулом користећи десет наслова који су идентични за све клаузуле, са тим да је у новој верзији поред термилолошких модификација дошло и до промјене редослиједа појединих наслова, тако да су правила о испоруци и прелазу ризика помјерени напријед на видљивије мјесто, и то одмах након евидентирања основних обавеза купца и продавца.<sup>53</sup>

Сагледано у цјелини, главне разлике између INCOTERMS 2020 у односу на ранију верзију из 2010. године тичу се сљедећих питања:

I. *Клаузула FCA и коносман са забиљешком „утоварено“* –тамо гдје се роба продаје према правилу FCA за превоз морем, продајци или купци (или вјероватније њихове банке у којима је отворен акредитив) би можда жељели коносман са забиљешком „утоварено на брод“. Међутим, испорука се, према правилу FCA, завршава прије утовара робе на брод, што не пружа извјесност да продавац може да прибави од превозника коносман са забелешком „утоварено“. Вјероватно је да ће превозник, по основу његовог уговора о превозу, имати обавезу и имати право да изда коносман са забиљешком „утоварено на брод“ тек када роба стварно буде на броду. Да би се нашло рјешење за ову ситуацију, клаузула FCA сада предвиђа додатну опцију, а то је да купац и продавац могу да се договоре да ће купац дати инструкције свом превознику да изда продавцу коносман „утоварено на брод“ након утовара робе, а да ће продавац тада бити у обавези да понуди

51 Ова подјела је уведена и коришћена у издањима INCOTERMS 1990 и 2000 (касније је замијењена подјелом на две групе клаузула према врсти превоза. Вид. Piltz, „INCOTERMS® 2020“, 11-12.

52 Осим уклањања израза „терминал“, нису направљене даље измјене. Као што је то раније био случај са клаузулом DAT, једина разлика у односу на клаузулу DAP је у томе што продавац мора робу учинити доступном купцу на мјесту одредишта истовара, док клаузула DAP не обавезује продавца да изврши истовар робе. Измјена назива је последица тога да је у пракси израз „терминал“ често погрешно тумачен тако да је одредиште испоруке терминал у смислу техничког објекта, што није случај. *Ibid.*, 10-11.

53 Вид. више поглавље VIII. „Редослијед у оквиру правила INCOTERMS 2020“ у *INCOTERMS 2020*, 11-12.

тај коносман купцу, обично преко банака, с тим да продавац нема никакву обавезу према купцу у погледу услова уговора о превозу.

II. *Трошкови, тамо гдје су наведени* - разни трошкови традиционално су се појављивали у различитим дијеловима сваког правила INCOTERMS у зависности од питања на која су се односили, па је, ради лакше прегледности, новом ревизијом обезбијеђено да се списак свих трошкова налази на једном мјесту (A9/B9).

III. *Различите ширине покрића осигурањем у клаузулама CIF и CIP* - у ранијој верзији правила, код CIF и код CIP клаузуле продавац је био обавезан да „прибави о сопственом трошку осигурање робе које је у складу најмање са минималним покрићем предвиђеним Клаузулама (Ц) *Institute Cargo Clauses* (Лојдова тржишна асоцијација/ Међународна асоцијација осигуравача „ЕМА/ИУА“) или било које сличне клаузуле”, а које предвиђају покриће за један број наведених ризика уз одређена појединачно наведена искључења. С друге стране, Клаузуле под (А) покривају „све ризике“ (изузев пјединачно наведених, доста ужих искључења). Новом верзијом правила предвиђа се различито минимално покриће у правилима CIF и CIP, тако да је у првом, које би требало да се више користи у трговини робама за превоз морем, задржана обавеза према Клаузулама (Ц), док је у другом случају продавац сада обавезан да прибави осигурано покриће у складу с Клаузулама (А), с тим да странке могу увијек уговорити и шире покриће.

IV. *Организовање превоза сопственим превозним средствима продавца или купца у правилима FCA, DAP, DPU и DDP* - У ранијим верзијама правила све вријеме је постојала претпоставка да би робу, када је уговорен превоз, требало да превози превозник неке треће стране кога за ту сврху ангажује продавац или купац, у зависности од конкретне клаузуле. Међутим, како постоје ситуације у којима би роба могла да се превози без ангажовања за ту сврху било каквог превозника споља, нова верзија правила сада изричито дозвољава не само сачињавање уговора о превозу, већ и једноставно организовање потребног превоза од стране купца или продавца, без ангажовања „вањског“ превозника.

V. *Пројена у иницијалима од три слова за правила DAT до DPU* - овдје имамо двије измјене: прво, измијењен је редослијед по коме се ова два правила приказују, тако да се правило DAP - гдје се испорука одиграва прије истовара, сада појављује прије правила DAT; друга измјена тиче се имена правила DAT које је у новој верзији правила промијењено у DPU.

VI. *Укључивање безбједносних услова у оквиру обавеза превоза и трошкова* - новом ревизијом је додата изричита подјела сигурносних оба-

веза у мјери у којој су повезане са захтјевима превоза, и то у члану А4 и члану А7 сваког правила.

VII. *Напомене с објашњењима за кориснике* - напомене за поступање које се појављују на почетку сваког правила у верзији из 2010. године сада се појављују као "Напомене с објашњењима за кориснике". Ове напомене објашњавају свако правило INCOTERMS 2020, уз напомену када оно треба да се користи, када ризик прелази и како се врши расподела трошкова између продавца и купца. Циљ ове измјене је двојак: (а) да се помогне кориснику да тачно и ефикасно управља одговарајућим правилом за конкретну трансакцију; и (б) да се обезбиједи онима који одлучују и који дају савјете о споровима или о уговорима како да поступају с питањима која би могла да захтијевају тумачење, уз напомену да се за те сврхе могу позвати и на текст Увода самих Правила.<sup>54</sup>

VIII. Поред претходно наведеног, INCOTERMS правила се по први пут објављују како у традиционалном формату у коме се образлаже једанаест правила, тако и у новом *хоризонталном формату* којим се образлаже десет чланова у оквиру сваког INCOTERMS правила. Овај нови концепт је уведен у треће поглавље правила под насловом „Текст правила од члана до члана“, са идејом да у пракси помогне трговцима приликом избора адекватног правила за њихове потребе.<sup>55</sup>

INCOTERMS правила се исправно користе тако што се у уговор уносе речи: „(изабрана INCOTERMS клаузула) (изабрана лука, мјесто или одређиште), INCOTERMS 2020“, као нпр. „CIF Шангај, INCOTERMS 2020“.<sup>56</sup>

Почев од 1. јануара 2020. године препоручује се употреба актуелне верзије правила из 2020. године, међутим, уговорне стране се могу договорити да користе било коју верзију правила, с тим да у том случају морају јасно навести одабрану верзију која се користи (нпр. INCOTERMS 2010, или било која друга ранија верзија). Уколико уговорне стране не наведу на коју се верзију правила позивају у свом уговору, претпоставка је да се ради о актуелној верзији која је била важећа у моменту закључења уговора.<sup>57</sup>

<sup>54</sup> INCOTERMS 2020, 14-17.

<sup>55</sup> Принцип је да се наводи сваки од чланова (наслово), нпр. „А1 Опште обавезе“ након чега слиједи преглед општих обавеза продавца за сваку од 11 клаузула. Потом слиједи преглед одговарајућих општих обавеза купца за свих 11 клаузула, и тако даље за свих 10 чланова (наслово), почев од А1 закључно са Б10. Robert (Bob) Ronai, „A commentary on the INCOTERMS 2020 rules“, London: Trade Finance Global Publishing Limited 2020), 11, [https://www.academia.edu/42140957/INCOTERMS\\_2020\\_Commentary\\_Final](https://www.academia.edu/42140957/INCOTERMS_2020_Commentary_Final) дана (12.08.2021)

<sup>56</sup> INCOTERMS 2020, 3.

<sup>57</sup> Вид. Јурић, Михаић, „Прелаз ризика са продавца на купца код уговора о међународној купопродаји с освртом на Incoterms 2010“, 357.



## 4.2. Краћи преглед *INCOTERMS 2020* клузула

### 4.2.1 Правила у свим врстама превоза и мултимодалном превозу

**EXW („Франко фабрика“, енг. *Ex Works*)**- продавац испоручује робу када стави робу на располагање купцу у својим просторијама или другом уговореном мјесту (складиште, фабрика, погон и сл.), на уговорени датум или у оквиру уговореног рока. Ризик за случајну пропаст ствари прелази с продавца на купца у тренутку кад је роба стављена на располагање купцу (продавац нема обавезу утовара робе на превозно средство), под условом да је продавац доставио купцу свако обавјештење неопходно за преузимање испоруке. Уколико купац не преузме робу на уговорени дан или у уговореном року за испоруку, или ако пропусти дати одговарајућу најаву да би продавац могао обавити испоруку робе, сноси све трошкове и сав ризик од договореног датума или прије истека уговореног рока за испоруку, под условом да је роба јасно идентификована. Ова клаузула одређује минимум обавеза за продавца и примјенљива је за све врсте превоза. EXW клаузулу не би требало користити у случају када купац није у могућности директно или индиректно обавити извозне формалности, у којим ситуацијама се препоручује употреба клаузуле FCA. Стога је препорука користити EXW клаузулу на домаћем терену, прије него на међународном.<sup>58</sup>

**FCA („Франко превозник“, енг. *Free Carrier*)**<sup>59</sup> - продавац испоручује робу превознику или другом лицу које именује купац у договореној тачки или договореном мјесту, односно обезбјеђује да је роба тако испоручена, и то: а) на уговорени датум, или б) у времену унутар уговореног рока најављеног од стране купца, или ц) прије истека уговореног рока ако то вријеме није најављено од стране купца. Продавац утоварује робу на превозно средство које обезбјеђује купац, с тим да ако је мјесто испоруке у просторијама продавца, тада је продавац одговоран за утовар робе на превозно средство, међутим, ако се испорука обавља на неком другом мјесту, тада продавац није одговоран за истовар робе са свог превозног средства.<sup>60</sup> У вези са наведеним, INCOTERMS 2020 по први пут уводи правило да, ако продавац то захтијева, купац мора о свом трошку и ризику дати инструкцију превознику да изда продавцу транспортни документ као потврду да је роба утоварена (попут коносмана са забиљешком о роби на броду). Ризик

<sup>58</sup> Ronai, „A commentary on the INCOTERMS 2020 rules“, 68.

<sup>59</sup> Прва верзија FCA клаузуле појавила се у издању INCOTERMS 1980, апсорбујући претходне FOR/FOT и FOB *Airport* клаузуле. *Ibid.*, 69.

<sup>60</sup> Јурић, Михаић, „Прелаз ризика са продаватеља на купца код уговора о међународној купопродаји с освртом на Incoterms 2010“, 366.

за случајну пропаст ствари прелази с продавца на купца у моменту испоруке, уз услов да је продавац доставио купцу благовремено обавјештење о испоруци робе, као и обавјештење да је превозник / лице које је именовано купац пропустио да преузме робу унутар уговореног рока. Продавац испоручује робу „слободну за извоз“, тако да иако не сноси трошкове превоза или осигурања, ипак сноси све трошкове прибављања извозних дозвола, те обавља извозно царинење, док купац сноси трошак и ризик превоза од момента испоруке, као и трошкове обављања увозног царинења. FCA клаузула се може користити у свим видовима транспорта, као и у поморском транспорту у случајевима контејнерског превоза терета, када се разборитом купцу савјетује да свакако прибави полису поморског осигурања са покривеношћу од складишта до складишта.<sup>61</sup>

**CPT („Возарина плаћена до“, енг. *Carriage Paid To*)**<sup>62</sup> значи да продавац испоручује робу или њеном предајом уговореном превознику или обезбјеђивањем да је роба тако испоручена (под овим се мисли на „ланчане“ продаје), на одређени датум или у оквиру уговореног рока, с тим да је продавац обавезан да сноси трошак (али не и ризик) превоза робе до назначеног мјеста одредишта. То значи да је продавац ослобођен ризика када робу преда превознику или другом лицу именованом од стране купца, међутим продавац и даље мора да уговори превоз и да сноси све трошкове превоза робе до назначеног мјеста одредишта. Дакле, моменат прелаза ризика се не подударе са моментом прелаза трошкова.<sup>63</sup>

**CIP („Возарина и осигурање плаћено до“, енг. *Carriage and Insurance Paid To*)**<sup>64</sup> разликује се од претходне CPT клаузуле једино у томе што продавац код CIP клаузуле има додатну обавезу да уговори осигурање од купчевог ризика од губитка или оштећења робе током превоза. У том смислу, новом ревизијом правила повећан је ниво обавезног минималног покрића, и то на најшире покриће одређено клаузулом (A) у складу са Институтским карго клаузулама (енг. *Institute Cargo Clauses*), или било којим другим сличним клаузулама које одговарају коришћеном превозном средству. Додатно, осигурање мора да покрива најмање цијену која је предвиђена у уговору

61 Ronai, „A commentary on the INCOTERMS 2020 rules“, 70; *INCOTERMS 2020*, 35.

62 CPT клаузула је први пут објављена у INCOTERMS 1980 под називом „DCP“ (енг. *Freight Carriage Paid To*), да би у издању из 1990. била названа CPT што је задржано до данас. *Ibid.*, 73.

63 За разлику од осталих клаузула код којих обавеза сношења трошкова прелази заједно са ризицима, правила из групе „Ц“ карактеришу двије тачке: подјела трошкова и подјела ризика.

64 CIP клаузула се први пут појавила у INCOTERMS 1980 (енг. *Freight Carriage and Insurance Paid To*), а данашњи скраћени облик је попримила у издању INCOTERMS 1990. Ronai, „A commentary on the INCOTERMS 2020 rules“, 75.

увећану за 10% (тј. 110%) и мора да буде у валути уговора. Ово је уједно и кључна новина у материји карго осигурања коју доносе INCOTERMS 2020.<sup>65</sup>

**DAF („Испоручено у мјесту“, енг. *Delivered at Place*)**<sup>66</sup>- продавац је испоручио робу и пренио ризик на купца када стави робу (неоцарињену за увоз) на располагање купцу на приспјелом превозном средству спремном за истовар, у назначеном мјесту одредишта или у договореној тачки унутар тог мјеста (ако је договорена), на уговорени датум или унутар уговореног рока, или када обезбиједи да је роба тако испоручена. Дакле, према овом правилу, испорука и приспјеће на одредиште су исти. Овдје продавац сноси све ризике у кретању робе до тренутка њезине испоруке, када они прелазе на купца, међутим продавац нема обавезу да истовари робу с пристиглог возила у мјесту одредишта, већ је то обавеза купца (за разлику од DPU). Ово правило је погодно за унутрашњу трговину, као и за трансакције унутар царинске уније, међутим, може бити непрактично и/или проблематично за прекоокеанску трговину.<sup>67</sup>

**DPU („Испоручено у мјесту истоварено“, енг. *Delivered at Place Unloaded*)**- под овим називом први пут се појављује у задњој ревизији INCOTERMS 2020, те се у суштини ради о клаузули DAT из претходне верзије са новим називом.<sup>68</sup> Једина разлика ове клаузуле у односу на клаузулу DAF јесте у обавези продавца да изврши истовар робе, што код клаузуле DAF није обавеза продавца, већ купца.<sup>69</sup>

65 Институтска карго клаузула (А) користи тзв „*all risks*“ методу, што подразумијева да су по њој покривени сви ризици губитка или оштећења робе, осим оних који су искључени самим текстом клаузуле, што имплицира да су покривени сви основни и допунски ризици. У поређењу са рјешењем из INCOTERMS 2010, СIF клаузула у новој ревизији подразумијева осигурање робе и од ризика крађе, неиспоруке, манипулативних ризика и сл., међутим, и поред наведеног, она не покрива ризике рата и штрајка. Вид. више: Караћ, „Осигурање робе у превозу према INCOTERMS 2020“, 188.

66 DAF клаузула се први пут појавила у INCOTERMS 1990 под називом DDU (*Delivered Duty Unpaid*) када је апсорбовала раније клаузуле DAF и DES, а данашњи назив датира из издања INCOTERMS 1910. Ronai, „A commentary on the INCOTERMS 2020 rules“, 76.

67 По овом правилу купац мора увозно царинити робу, тако да ће се она обично држати у царинском складишту или терминалу док се те формалности не заврше. Све док не уђе под царинску контролу у земљи увозници, ризике сноси продавац, а кад пређе под царинску контролу земље увознице, ризике сноси купац. Међутим, ако купац има проблем да изврши царинење (нпр. погрешно издава увозна дозвола), купчеве радње спрјечавају продавца да изврши испоруку, због чега продавац сноси ризике све вријеме док је роба на чекању за увозно царинење. *Ibid.*

68 Ова клаузула се први пут појавила у верзији правила из 1953. године као EXQ (*Ex Quay*) да би у верзији из 1990. била преименована у DEQ (*Delivered Ex Quay*), а у верзији из 2010. била проширена на све типове транспорта и преименована у DAT (*Delivered at Terminal*), и коначно у верзији из 2020. године поново преименована у садашњи DPU. *Ibid.*, 78.

69 У том смислу поставља се питање потребе за њеним постојањем, јер би умјесто двије клаузуле (DAF и DPU) могла постојати једна клаузула са двије опције испоруке, као што је случај код клаузуле FCA. *Ibid.*

**DDP („Испоручено са плаћеним дажбинама“, енг. *Delivered Duty Paid*)**– продавац је испоручио робу и пренио ризик на купца када стави робу (оцарињену за увоз) на располагање купцу на приспјелом превозном средству спремном за истовар, у назначеном мјесту одредишта или у договореној тачки унутар тог мјеста (ако је договорена), на уговорени датум или унутар уговореног рока, или када обезбиједи да је роба тако испоручена.<sup>70</sup> Ова клаузула је садржајно слична клаузули DAP, с том разликом да су овдје, поред извозног царинења, такође и све формалности увозног царинења на трошак и ризик продавца.<sup>71</sup>

#### 4.2.2. Правила за превоз морем и унутрашњим водама

**FAS („Франко уз бок брода“, енг. *Free Alongside Ship*)**<sup>72</sup>- обавезује продавца да испоруку робе обави полагањем робе уз бок брода којег је именовао купац у тачки утовара (ако постоји) назначеној од купца у именованој луци отпреме, или да обезбиједи да је роба тако испоручена, на начин који је уобичајен у тој луци, и то: а) на уговорени датум, или б) у времену унутар уговореног рока најављеног од стране купца, или ц) до истека уговореног рока ако то вријеме није најављено од стране купца. Продавац сноси све ризике и трошкове до предаје робе уз бок назначеног брода, те има дужност да достави купцу благовремену најаву, било да је роба испоручена, било да је брод пропустио да преузме испоруку унутар уговореног рока, након чега све ризике сноси купац. У пракси се FAS термин користи за превоз расутог терета (енгл. *bulk cargo*) или терета велике масе (енгл. *heavy-lift cargo*). Такође, препорука је да се овај термин не користи у мултимодалном поморском превозу контејнерима.<sup>73</sup>

**FOB („Франко брод“, енг. *Free On Board*)**<sup>74</sup> -продавац испоручује робу или укрцајем на брод именован од стране купца у тачки утовара (ако постоји) назначеној од купца у именованој луци отпреме, или обезбјеђује да је роба тако испоручена, на начин који је уобичајен у тој луци, и то: а) на уговорени датум, или б) у времену унутар уговореног рока најављеног од стране купца, или ц) до истека уговореног рока ако то вријеме није најављено од стране купца. Ризик за оштећење или пропаст ствари прелази с продавца на купца у тренутку када роба доспије „на палубу брода“

<sup>70</sup> INCOTERMS 2020, 140.

<sup>71</sup> Ronai, „A commentary on the INCOTERMS 2020 rules“, 79.

<sup>72</sup> Прва верзија FAS клаузуле јавила се у оригиналном INCOTERMS 1936. Ronai, „A commentary on the INCOTERMS 2020 rules“, 80.

<sup>73</sup> Вид више. Јурић, Михаљ, „Прелаз ризика са продаватеља на купца код уговора о међународној купопродаји с освртом на Incoterms 2010“, 371.

<sup>74</sup> FOB клаузула се први пут појавила у оригиналном INCOTERMS 1936, те је кроз све наредне ревизије задржала исти концепт. Ronai, „A commentary on the INCOTERMS 2020 rules“, 82.

(енгл. *on board the vessel*) и то када је укрцана цјелокупна пошиљка. FOB клаузула није адекватна када се роба предаје превознику прије укрцаја на брод (нпр. на контејнерском терминалу), у којем случају се препоручује употреба FCA клаузуле.<sup>75</sup>

**CFR („Трошкови и возарина“, енг. *Cost and Freight*)**<sup>76</sup> продавац се ослобађа обавезе када је испоручио робу или њеним укрцајем на брод у луци утовара или омогућавањем да буде тако испоручена, на уговорени датум или унутар уговореног рока, и то на начин који је уобичајен у тој луци. Иако ризици од губитка или оштећења робе прелазе с продавца на купца када је роба укрцана на брод, код овог правила продавац склапа уговор о превозу и плаћа превоз робе до луке одредишта. ЦФР клаузула није адекватна за транспорт робе контејнерима, из истих разлога као код клаузуле FOB.

**CIF („Трошкови, осигурање и возарина“, енг. *Cost Insurance and Freight*)**<sup>77</sup> одређује исте обавезе продавца као и CFR клаузула, с тим што, као и код клаузуле CIF, и овдје постоји обавеза продавца да уговори осигурање од купчевог ризика од губитка или оштећења робе током превоза, с тим што се захтијева ниво покрића предвиђен клаузулом (C) у складу са Институтским карго клаузулама (енг. *Institute Cargo Clauses*), или било којим другим сличним клаузулама.<sup>78</sup>

У наставку слиједи табеларни приказ INCOTERMS 2020 клаузула са прегледом појединачних обавеза продавца и купца:

75 Ronai, „A commentary on the INCOTERMS 2020 rules“, 83.

76 Попут FOB-а, и ово правило води поријекло још из времена једрењака. Ранија скраћеница је гласила „C&F“ све до INCOTERMS 1990, када је правило добило данашњи назив CFR. *Ibid.*, 85.

77 И ово правило датира из времена једрењака, откада је суштински непромењено. *Ibid.*, 86.

78 Код CIF клаузуле се тражи ниво покрића предвиђен клаузулом (A) у складу са Институтским карго клаузулама, односно најшире покриће. Вид Караћ, „Осигурање робе у превозу према INCOTERMS 2020“, 177-194.

Врста пре-воза	све врсте превоза		превоз морем и унутрашњим водама				све врсте превоза				
	Група	Е	Ф		Ц			Д			
Термин	EXV	FCA	FAS	FOB	CFR	CIF	CPT	CIP	DAP	DPU	DDP
Мјесто испоруке / тачка прелаза ризика	Стављање робе на располагање купцу	Предаја робе првом превознику	Уз бок брода у луци утовара	На палуби брода	На палуби брода	На палуби брода	Предаја робе првом превознику	Предаја робе првом превознику	мјесто одредишта (роба спремна за истовар)	мјесто одредишта (роба истоварена)	мјесто одредишта (роба спремна за истовар)
<b>Носилац обавеза и трошкова: продавац („П“) или купац („К“)</b>											
Паковање за извоз	П	П	П	П	П	П	П	П	П	П	П
Трошкови утовара	К	П	П	П	П	П	П	П	П	П	П
Отпрема до луке/мјеста	К	П	П	П	П	П	П	П	П	П	П
Извозне дажбине	К	П	П	П	П	П	П	П	П	П	П
Трошкови у луци утовара	К	К	П	П	П	П	П	П	П	П	П
Утовар на превозно средство	К	К	К	П	П	П	П	П	П	П	П
Трошкови транспорта	К	К	К	К	П	П	П	П	П	П	П
Осигурање	/	/	/	/	/	П	/	П	/	/	/
Трошкови у луци истовара	К	К	К	К	К	К	П	П	П	П	П
Отпрема до одредишта	К	К	К	К	К	К	К	К	П	П	П
Истовар у одредишту	К	К	К	К	К	К	К	К	К	П	К
Увозне дажбине	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К	П

Табела 1: Преглед обавеза продавца и купца код INCOTERMS 2020 термина.<sup>79</sup>

<sup>79</sup> Према табели на интернет страници: „IncoTerms 2020® Rules Responsibility Quick Reference Guide“, [https://www.astraservices.com/static/sitefiles/IncoTerms\(1\).pdf](https://www.astraservices.com/static/sitefiles/IncoTerms(1).pdf), приступљено дана 12.08.2021.



## ЗАКЉУЧАК

Примјена INCOTERMS правила за регулисање питања прелаза ризика и трошкова између уговорних страна код уговора о купородаји, омогућава брже и једноставније закључивање купопродајних уговора, уз отклањање сумње о питањима која су њима регулисана, стога не чуди да су процјене да се INCOTERMS клаузуле користе у преко 90% уговора о међународној купопродаји робе. Тренутно важећа INCOTERMS правила објављена су на јесен 2019. године, а ступила су на снагу 01.01.2020. године. INCOTERMS 2020 се не разликују у значајнијој мјери од претходне ревизије правила, већ је прије ријеч о „козметичким“ промјенама у виду адаптације, реструктурирања, допуњавања и рационализације раније верзије правила. Многе клаузуле су формулисане јасније него раније, те су приказане на прегледнији начин, чиме је нова верзија усклађенија тренутним кретањима и потребама пословне праксе. Стога, INCOTERMS 2020 нису револуција, већ еволуција претходних правила, са примарним циљем да се рад са INCOTERMS-има учини лакшим и приступачнијим практичарима. За наредну ревизију правила, коју по свему судећи можемо очекивати 2030. године, очекује се даљи рад на трагу рационализације правила, у ком смислу може доћи и до редукције броја правила на округлих десет (нпр. елиминисањем термина DPU, тј. његовим утапањем у термин DAP), као и даљи напори у циљу усклађивања модерних технологија и пракси у међународној трговини са садржајем појединих клаузула.

## ЛИТЕРАТУРА

- Вукадиновић, Радован. *Међународно пословно право - општи и посебни део, друго издање*. Крагујевац: Удружење за европско право, Центар за право ЕУ, 2012.
- Горенц, Вилим. *Трговачко право друштава, 2. измијењено и допуњено издање*. Загреб: Школска књига, 1996.
- Јурић, Дионис, Михаић, Јелена. „Прелаз ризика са продавца на купца код уговора о међународној купопродаји с освртом на Incoterms 2010“, у *Зборник Правног факултета Свеучилишта у Ријеци*, вол. 33 бр. 1. (2012): 335 - 385. <https://hrcak.srce.hr/file/130537>
- Караћ, Вера. „Осигурање робе у превозу према INCOTERMS 2020“, *ПиП бр. 2 (2021): 177 - 194.*, [http://pravnicuprivredi.org.rs/images/casopis\\_2021/2\\_2021/06%20Vera%20Karac.pdf](http://pravnicuprivredi.org.rs/images/casopis_2021/2_2021/06%20Vera%20Karac.pdf)

- Пехар, Патрик. „Преглед развоја INCOTERMS-a“ (дипломски рад, Факултет прометних знаности Свеучилишта у Загребу, 2015), <https://repozitorij.fpz.unizg.hr/islandora/object/fpz:241>
- Coetzee, Juana. „INCOTERMS as a form of standardisation in international sales law: an analysis of the interplay between mercantile custom and substantive sales law with specific reference to the passing of risk“ (PhD diss., University of Stellenbosch, 2010), <https://core.ac.uk/download/pdf/37325059.pdf>, 15.07.2021.
- Coetzee, Juana. „INCOTERMS and the Lex Mercatoria“, у *Cadernos da Escola de Direito e Relações Internacionais da UniBrasil*, n. 12, (2010) 70-83, <https://www.lawinsider.com/contracts/hFVKKrGW043>,
- Coetzee, Juana. „INCOTERMS 2010: Codified mercantile custom or standard contract terms?“, *STEL Law Review* no. 1 (2012): 565 – 582, [https://scholar.sun.ac.za/bitstream/handle/10019.1/81558/Coetzee\\_Codified\\_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://scholar.sun.ac.za/bitstream/handle/10019.1/81558/Coetzee_Codified_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Coetzee, Juana. „The Interplay between INCOTERMS and the CISG“, у *Journal of Law and Commerce*, Vol. 32 NO. 1, (2013): 1-21, [https://www.researchgate.net/publication/304469871\\_The\\_Interplay\\_Between\\_IncotermR\\_and\\_the\\_CISG](https://www.researchgate.net/publication/304469871_The_Interplay_Between_IncotermR_and_the_CISG), (02.08.2021.)
- Lazareff, Serge. *The Role of Trade Usages in ICC Arbitration*, у Editions A. Pedone, Paris: Liber Amicorum, Editions A. Pedone, 2011, 249, [http://www.erdem-erdem.av.tr/Sites/1/upload/files/Serge\\_Lazareff\\_Armagan-38.pdf](http://www.erdem-erdem.av.tr/Sites/1/upload/files/Serge_Lazareff_Armagan-38.pdf), (25.07.2021.)
- Piltz, Burghard. „INCOTERMS and the UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods“, *CISG ONLINE 20 YEARS CONFERENCE* (2000), <http://www.20jahre.cisg-library.org/piltz1.html>
- Piltz, Burghard. „INCOTERMS® 2020“, *Ревизија Копаоницке школе природног права вол.1 бр. 1* (2020): 9 – 28, [https://webinar.kuehne-nagel.com/fileadmin/user\\_upload/KN\\_Webinars/Documents/WebinarIncoterm2020.pdf](https://webinar.kuehne-nagel.com/fileadmin/user_upload/KN_Webinars/Documents/WebinarIncoterm2020.pdf)
- Ramberg, Jan. „INCOTERMS 2000- The necessary link between contracts of sale and contracts of carriage“ у *Зборнику Правног Факултета у Загребу*, вол. 58, бр. 1-2. (2008): 35-46, <https://hrcak.srce.hr/file/32031>, приступљено дана 31.07.2021,
- Ramberg, Jan. „Incoterms 2010“, *Penn State International Law Review Vol. 29: No. 3*, (2011): 415-424, <http://elibrary.law.psu.edu/psilr/vol29/iss3/3>
- Ronai, Robert (Bob). *A commentary on the INCOTERMS 2020 rules*, London: Trade Finance Global Publishing Limited, 2020., [https://www.academia.edu/42140957/INCOTERMS\\_2020\\_Commentary\\_Final](https://www.academia.edu/42140957/INCOTERMS_2020_Commentary_Final) дана
- Valiotti, Zoi. „Passing of risk in international sale contracts: A comparative examination of the rules on risk under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (Vienna 1980) and INCOTERMS 2000“, у *Nordic Journal of Commercial Law*, no. 2 (2004): 1-51, <https://journals.aau.dk/index.php/NJCL/article/view/3053>

### ОСТАЛИ ИЗВОРИ:

- „IncoTerms 2020® Rules Responsibility Quick Reference Guide“, доступно на адреси: [https://www.astraservices.com/static/sitefiles/IncoTerms\(1\).pdf](https://www.astraservices.com/static/sitefiles/IncoTerms(1).pdf).
- *INCOTERMS 2020 by the ICC - Правила МТК за коришћење термина у унутрашњој и међународној трговини*, Спољнотрговинска комора БиХ, Сарајево, 2020.
- CISG-AC Opinion no 5, The buyer's right to avoid the contract in case of non-conforming goods or documents, Badenweiler (Germany). Rapporteur: Professor Dr. Ingeborg Schwenzer, LL.M., Professor of Private Law, (University of Basel, 2005), [http://www.cisg-online.ch/\\_temp/CISG-AC\\_Op\\_no\\_5.pdf](http://www.cisg-online.ch/_temp/CISG-AC_Op_no_5.pdf).

## *INTERNATIONAL COMMERCIAL TERMS: INCOTERMS 2020*

Petra Medaković<sup>80</sup>

*Sajic law firm Banja Luka*

Zoran Vujičić<sup>81</sup>

*Commercial Bank Banja Luka*

*Abstract: International commercial terms - INCOTERMS, are standardized trade terms which define the responsibilities of the buyer and seller when delivering goods on the basis of sales agreement, ie, determine how costs and risks are distributed among the contracting parties, and as such are regularly included in sales contracts worldwide. INCOTERMS are one of the most important international instruments in this context, as the issues of risk and cost transfer are regulated completely independently with regards to complex legal issues such as delivery of goods or ownership. They are issued by the International Chamber of Commerce in Paris and are subject to regular updating and harmonization with regards to the current needs of the economy, which reflects their practical importance, hence, the latest edition is INCOTERMS 2020.*

*Key words: INCOTERMS 2020, international trade terms, international sales agreement, risk and cost transfer*

---

80 Master of Laws, in International Business law, Sajic law firm Banja Luka, +387-65/988-957, petra.m.369@gmail.com.

81 Master of Laws, in Civil Law, Commercial Bank, Banja Luka, +387-65/637-840, zoran.vujicic@kombank-bl.com.